

10.2.2026

Kestävyydosaamisen toteutuminen eri koulutusasteilla Hankesuunnitelma

Nikolas Bursiewicz, Tarja Frisk, Risto Hietala,
Marja-Liisa Saarilampi, Hannele Seppälä
2026

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Arvioinnin tausta ja peruste	3
2.1 YK:n kestävän kehityksen Agenda2030 – toimintaohjelma	3
2.2 Suomen kestävän kehityksen toimikunnan strategia.....	4
2.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus	5
2.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön kestävän kehityksen edistämiseen liittyvät toimet	5
3 Arvioinnin rajaus, tehtävä ja tavoitteet	6
3.1 Arvioinnin rajausperusteet	6
3.2 Kehittävä arviointi ja systeeminen lähestymistapa arvioinnin perustana	7
4 Arviointiasetelma ja arviointikysymykset	9
4.1 Arviointiasetelma.....	9
4.2. Arviointikysymykset.....	10
5 Arviointiaineistot	12
6 Hankkeen organisointi ja aikataulu	13
7 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa	15
8 Arviointihankkeen laadunvarmistus ja riskienhallinta	17
9 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa	17
Lähteenä käytettyä aineistoa	18

1 Johdanto

Kestävä kehitys ja siihen kiinteästi liittyvä kestävyysosaaminen ovat tulevaisuudessa yhä keskeisemmässä asemassa. Euroopan unioni on suositellut kestävyyskasvatuksen sisällyttämistä kaikille koulutusasteille, jotta varmistetaan kestävyteen liittyvien tietojen, taitojen ja asenteiden saavuttaminen (Euroopan komissio 2022, Eu:n komissio 2022). Suomessa kestävyysosaamisen nykytilaa tai sen vaikuttavuutta ei ole aiemmin arvioitu kansallisesti.

Karvin strategian ja koulutuksen arviointisuunnitelman 2024–2027 tavoitteena on edistää sosiaalista, ekologista ja taloudellista kestävyttä ([Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2024-2027](#)). Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että kestävyyskasvatus sisällytetään kansalliseen tiedontuotantoon ja koulutuksen kehittämiseen luotettavan tietopohjan varmistamiseksi. Lisäksi tarvitaan yhteistä jäsenystä siitä, mitä kestävyysosaamiseen liittyvät asiat eri koulutusasteilla tarkoittavat, jotta sen toteutumista voidaan tehokkaasti edistää. Kestävyysosaamista edistävät tiedot ja taidot sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen ja varhaiskasvatukseen ovat keskeisiä läpileikkaavia teemoja.

Tämän arvioinnin tarkoituksena on muodostaa kansallinen tilannekuva siitä, miten koulutusjärjestelmässä tuetaan kestäväan kehitykseen liittyvää osaamista. Arvioinnin perusteena on YK:n kestäväan kehityksen Agenda 2030 toimintaohjelman pohjalta tehty Suomen kestäväan kehityksen toimikunnan strategia. Arviointitiedon avulla pyritään tukemaan kestävyysosaamiseen liittyvien asioiden kehittämistä, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, korkeakouluja sekä koulutuspoliittista päätöksentekoa.

2 Arvioinnin tausta ja peruste

2.1 YK:n kestäväan kehityksen Agenda2030 – toimintaohjelma

YK:n kestäväan kehityksen Agenda2030 toimintaohjelma on kansallinen lähtökohta kestäväan kehityksen edistämiseksi. Suomi on sitoutunut YK:n kestäväan kehityksen Agenda 2030 toimintaohjelmaan ([Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs](#)).

¹Suomen hallituksen Agenda2030 -toimeenpanotyötä ohjaa kansallinen toimeenpanosuunnitelma, joka annetaan valtioneuvoston selontekona eduskunnan käsiteltäväksi ([Valtioneuvoston selonteko YK:n kestäväan kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta](#)).

Agenda2030 toimeenpanosta kansallisella tasolla raportoidaan säännöllisin väliajoin YK:lle vapaaehtoisella maaraportilla (Voluntary National Review, VNR). Suomen viimeisin VNR-raportti on vuodelta 2020. Karvi on antanut lausuntonsa selonteosta eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle ja sivistysvaliokunnalle helmikuussa 2025 ([Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle koskien valtioneuvoston selontekoa YK:n kestäväan kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta](#)).

¹ Kestävyys-käsitteestä tuli maailmanlaajuisesti poliittinen 1980-luvulla. Käänteentekevä oli Yhdistyneiden kansakuntien ympäristön ja kehityksen maailmankomission, niin sanotun Brundtlandin komission, raportti (1987), jossa kestävä kehitys määriteltiin kehitykseksi, joka turvaa sekä nykyisten että tulevien sukupolvien hyvinvoinnin ja elämisen mahdollisuudet. 1990- ja 2000-luvuilla YK:n huippukokouksissa vakiintui kestävyysajattelu, jonka mukaan kestäväan kehityksen tulee perustua kolmen toisiaan tasapainottavan ulottuvuuden – ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen – yhteensovittamiseen. (Schönach ym. 2022, 57–82.)

[Kansallinen koulutuksen arviointikeskus \(Karvi\)](#)). Hallituksen toimeenpanotyötä valmistellaan ja koordinoi- daan valtioneuvoston kansliassa sijaitsevassa kestävän kehityksen pääsihteeristössä. Ministeriöiden välistä yhteistyötä varten on perustettu kestävän kehityksen [koordinaatioverkosto](#).

2.2 Suomen kestävän kehityksen toimikunnan strategia

Kestävän kehityksen edistäminen edellyttää yhteiskunnan eri toimi- ja hallinnonalojen toimijoiden sitoutu- mista tavoitteisiin. Yhteiskunnan osallistamista kestävän kehityksen työhön tukee [Suomen kestävän kehi- tyksen toimikunta](#). Se on yhteiskuntaa laajasti osallistava foorumi, jonka puheenjohtajana toimii pääminis- teri. Toimikunta edesauttaa eri toimijoiden kohtaamista, vuoropuhelua ja verkottumista. Se jakaa parhaat kestävän kehityksen käytännöt ja viestii niistä aktiivisesti kansallisesti ja kansainvälisesti. Toimikunta on laa- tinut vuonna 2022 kestävän kehityksen strategian [Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030 : Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi](#). Suomen kestävän kehityksen strategia rakentuu [tiekarttatyössä](#) tunnistetuille kuudelle muutosalueelle, joista kasvat- ja koulutusalan toimintaan eniten koskeva muutosalue on ”Sivistys, osaaminen ja kestävät elämäntavat” (Kuvio 1). Muu- tosta kuvaava strategia jakautuu seuraaviin kolmeen alueeseen:

- yhteiskunnan arvopohjan uudistaminen ja kestävien elämäntapojen valtavirtaistaminen
- koulutuksen yhteistyön edistäminen
- kestävää kehitystä tukevan ymmärryksen ja osaamisen vahvistaminen

Kuvio 1. Sivistys, osaaminen ja kestävät elämäntavat -muutosalue [Suomen kestävän kehityksen toimikun- nan strategiassa](#).

Kestävyyteen liittyvä, ylimmän poliittisen tason tahtotila ilmenee Suomen kestävän kehityksen toimikunnan strategiassa. Sen vuoksi se toimii myös perusteena tälle arvioinnille, jossa selvitetään Kestävän kehityksen toimikunnan strategisten tavoitteiden edistämismahdollisuuksia koulutusjärjestelmässä.

2.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus

Opetus- ja kulttuuriministeriön kestävän kehityksen linjaus ohjaa hallinnonalan toimintaa vastaamaan YK:n Agenda 2030 -tavoitteisiin. Linjauksen tavoitteena on vahvistaa ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kehitys koulutuksen, tutkimuksen, kulttuurin ja nuorisotyön keinoin. Linjauksessa korostuu ajatus sivistyksestä kestävä tulevaisuutta rakentavana muutosvoimana, jossa yhdistyy laaja-alainen osaaminen, osallisuus sekä kyky tarkastella pitkä aikavälin kehityskulkuja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on strategiassaan 2030 lupautunut vahvistamaan kansainvälistä vaikuttavuutta ja globaalia vastuuta sekä sitoutunut kestäväan kehitykseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimilla edistetään kulttuurista muutosta, joka on edellytyksenä muutokselle kohti kokonaisvaltaista kestävä kehitystä. Vuonna 2020 laaditut hallinnonalan kestävän kehityksen linjaukset sisältävät neljä tavoitetta:

- hallinnonalan toiminta kestäväälle pohjalle,
- kaikkien kyvyt ja osaaminen vahvistuvat,
- luova, tutkiva ja vastuullinen toiminta uudistaa yhteiskuntaa sekä
- merkityksellisen elämän edellytykset toteutuvat yhdenvertaisesti. ([Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus](#), 2020)

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) tukee kestävä kehitystä kaikilla koulutusasteilla osana laaja-alaista koulutus-, tiede- ja sivistyspolitiikkaa. Ministeriön linjauksen (2020) mukaan kestävä kehityksen tulee läpäistä koulutuksen rakenteet, sisällöt, toimintakulttuurit ja osaamistavoitteet.

2.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön kestävän kehityksen edistämiseen liittyvät toimet

OKM edistää kestävyttä usealla tasolla. Strategisessa ohjauksessa se painottaa kestävyttä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmissa, koulutussektorikohtaisissa linjauksissa sekä korkeakoulujen ohjausasiakirjoissa. Lisäksi ministeriö tukee kestävyystavoitteita yhteensovittamalla kansallista koulutuspolitiikkaa kansainvälisiin kehyksiin, kuten YK:n Agenda 2030:een ja EU:n GreenComp-viitekehukseen.

Ministeriö kohdentaa rahoitusta kehittämishankkeisiin, jotka vahvistavat kestävä kehityksen osaamista, edistävät ilmastovastuullisuutta ja tukevat koulutuksen järjestäjiä siirtymässä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Opetus- ja kasvatustieteiden henkilöstön osaamisen vahvistaminen on tässä oleellista. Pedagogiikka, systeminen ajattelu, arvopohjainen toimijuus ja tulevaisuuden ennakointi ovat keskeisiä osa-alueita, joita kehitetään koko koulutus kentällä. OKM tukee tätä työtä muun muassa yhteistyössä Opetushallituksen ja korkeakoulujen kanssa. OKM:n rahoitusinstrumenteilla, kuten Suomen Akatemian ja strategisen tutkimuksen neuvoston kautta, tuetaan tutkimusta, joka edistää kestävä kehityksen tavoitteita.

Lisäksi valtioneuvosto on kartoittanut vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeita toukokuussa 2023 valmistuneessa VISIOS selvitys- ja tutkimushankkeessa (Valtioneuvosto 2023b). Vihreässä siirtymässä koulutuksella on iso merkitys, sillä siihen liittyvät työtehtävät vaativat enemmän osaamista ja analyyttisiä taitoja. Tähän kehitykseen vastaaminen edellyttää, että kestävyteen liittyvää osaamista vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla. (Valtioneuvosto 2023b.)

Selvityksen pääsuosituksena on, että ”Kaikille koulutusasteille luodaan kattava vihreän siirtymän oppimissuunnitelma. Näin tulevat sukupolvet ovat valmiita ”työntämään” kestävyysosaamista työmarkkinoille ja luovat kysyntää vihreän siirtymän toimille” (Valtioneuvosto 2023b).

3 Arvioinnin rajausta, tehtävä ja tavoitteet

3.1 Arvioinnin rajauserusteet

Arvioinnin perusteena on Suomen kestävän kehityksen toimikunnan strategia. Lisäksi perusteena on OKM:n hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus. Niiden toteutumista tarkastellaan ohjausjärjestelmän ja eri koulutusasteiden tasoilla. Koulutusasteista arvioinnin ulkopuolelle rajattiin varhaiskasvatus ja esiopetus sekä vapaa sivistystyö. Varhaiskasvatuksessa käytössä oleva Valssi-järjestelmä tuottaa myös kestävyysosaamiseen liittyvää tietoa. Vapaan sivistystyön kestävyysosaamista on jo arvioitu toisen tahon arvioinnissa.

Arvioinnin teemojen rajaamisessa ja lähestymistavan suunnittelussa hyödynnettiin alkuvaiheessa tehtyjä kuulemisia. Näihin osallistui 17 eri tahojen edustajaa. Koulutuksen ohjausjärjestelmän edustajia kuultiin opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja Opetushallituksesta. Kansallisen kestävän kehityksen strategian näkökulmasta kuultiin edustajia Kestävän kehityksen toimikunnasta ja Kestävyyspaneelista. Lisäksi hanketiimi kuuli perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen edustajia.

Kuulemisissa korostuivat muun muassa seuraavia arvioinnin rajaukseen vaikuttavia seikkoja, kuten kestävyyskäsitteeseen liittyvät erilaiset tulkinnat, vaihtelevat tavat toteuttaa kestävyyttä sekä käytännön toimenpiteiden kirjavuus ja hankerahoituksen rooli. Lisäksi tuli esille, että kestävyysosaamisen perustana olevat Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteet (2015) ja sen pohjalta laadittu Suomen toimikunnan strategia (2022) sekä OKM:n linjaukset (2020) päivittyvät eri tavoin eri koulutusasteiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Kestävyysosaamisen tavoitteet ja sisällöt määritellään ja päivitetään eri koulutusasteilla eri tavoin (Taulukko 1). Perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa tavoitteita ja sisältöjä ohjataan kansallisilla opetussuunnitelman perusteilla ja tutkinnon perusteilla. Kansallisten opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteiden laatiminen ja päivittämisprosessit ovat erilaisia. Korkeakouluilla on autonomia opetussuunnitelmien laadinnassa ja päivityksissä. Nämä erilaisuudet vaikuttanevat myös kestävyysosaamisen tavoitteiden ja sisältöjen määrittelyyn ja päivittämiseen.

Taulukko 1. Eri koulutusasteiden kestävyysosaamisen tavoitteita ja sisältöjä määrittävät dokumentit ja tahot.

Poliittinen ja ohjausjärjestelmätaso	Kestävyysosaamisen tavoitteita ja sisältöjä määrittävät ohjausdokumentit ja tahot
Valtioneuvosto	Kestävän kehityksen toimikunnan strategia (2022)
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Kestävän kehityksen linjaus 2020
Koulutusaste	Kestävyysosaamisen tavoitteita ja sisältöjä määrittävät ohjausdokumentit ja tahot
Perusopetus	<ul style="list-style-type: none"> • OPH (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014) • Opetuksen järjestäjä (paikallinen opetussuunnitelma)

Lukiokoulutus	<ul style="list-style-type: none"> • OPH (Lukion opetussuunnitelman perusteet, 2019) • Koulutuksen järjestäjä (paikallinen opetussuunnitelma)
Ammatillinen koulutus	<ul style="list-style-type: none"> • OPH (Tutkinnon perusteet, kestävyysosaamisen sisältöjä päivitetty 2025) • Koulutuksen järjestäjä
Korkeakoulutus	<ul style="list-style-type: none"> • Korkeakoulujen erilaiset sopimukset OKM:n kanssa • Opetussuunnitelmat päivittyvät korkeakoulujen linjausten mukaan • Linjauksia tekevät Unifi (kestävyysverkosto) ja Arene (kestävän kehityksen ja vastuullisuuden työryhmä)

3.2 Kehittävä arviointi ja systeeminen lähestymistapa arvioinnin perustana

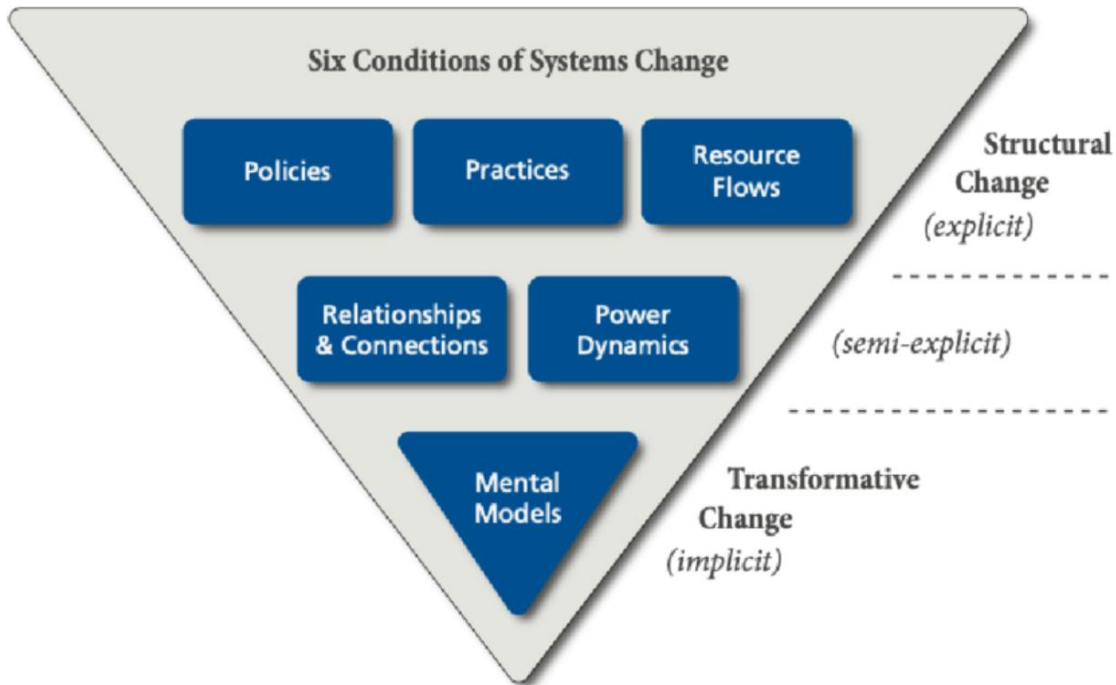
Karvin arviointien perustana on kehittävä arviointi ja systeeminen lähestymistapa koulutuksen ja kasvatuksen ilmiöihin, keskinäisistä yhteyksiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön. Arviointien ajankohtaiset ja moninäkökulmaiset aiheet vahvistavat koulutusjärjestelmän ja koulutusorganisaatioiden muutos- ja sopeutumiskykyä sekä auttavat ennakoimaan tulevaa. Kehittävä arviointi ja systeeminen lähestymistapa tukevat oppimista ja osallisuutta sekä pyrkivät tuottamaan vaikuttavuutta jo arviointiprosessin aikana. Näitä vaikutuksia vahvistavat periaatteet, kuten läpinäkyvyys, osallisuus ja oikeudenmukaisuus. (Koulutuksen arviointisuunnitelma 2024–2027)

Karvin kehittävän arvioinnin periaatteiden mukaisesti arviointi suunnitellaan siten, että siihen liittyy olennaisesti osallistavuus, pyrkimys vaikuttavuuteen sekä myönteinen ja osallistujia arvostava toimintatapa. Arviointi pyritään toteuttamaan niin, että se olisi hyödyllinen myös siihen osallistuville jo arviointiprosessin aikana. Kehittävässä arvioinnissa on tärkeää myös tunnistaa muutostarpeita, auttaa muutoksessa ja oppimisessa sekä tehdä kehittämisehdotuksia. Vaikuttava arviointi sisältää tällöin usein itsearviointia, mahdollisuuden saada palautetta sekä kokemusten jakamista yhteisen ymmärryksen luomiseksi. Koulutustoimijoiden itsearviointi on tässä arvioinnissa yksi keskeinen tiedonkeruumenetelmä. Toinen keskeinen menetelmä on ohjausjärjestelmän edustajien fokusryhmähaastattelut. Lisäksi arvioinnin osuvuuden varmistamiseksi on arviointiprosessin aikana kuultu monipuolisesti keskeisiä osapuolia ja sidosryhmiä. Arvioinnin käytettävyyden varmistamiseksi päätöksenteon tukena, tuotetaan arviointitietoa kansallisella ja paikallisella tasolla erilaisia tiedonkeruumenetelmiä yhdistäen. Kehittävän arvioinnin luonteeseen kuuluu, että arvioinnin kohteita ja tiedonkeruuta voidaan tarkentaa arviointiprosessin edetessä, ja tähän varaudutaan myös tässä arvioinnissa. Arvioinnin kohteiden tarkempia sisältöjä määritellään arvioinnin alkuvaiheessa toteutettavissa keskeisten toimijoiden kuulemistilaisuuksissa ja ulkoisen arviointiryhmän kanssa käydyissä keskusteluissa. Myöhemmin tarkentavia keskusteluja jatketaan arviointiryhmän kanssa.

Koulutuksen ja kasvatuksen ilmiöt, kuten tässä arvioinnissa kestävä kehitys edistävä osaaminen, syntyvät useiden toimijoiden ja tekojen yhteisvaikutuksesta. Esimerkiksi yleissivistävässä koulutuksessa tunnistetaan sosiaalisen kestävyuden ulottuvuus, kuten lasten ja nuorten hyvinvointi, mutta sitä ei mielletä suoraan liittyväksi kestävyysteemaan. Siksi tarvitaan systeemistä ajattelua; kun pystyt huolehtimaan itsestäsi ja muista niin pystyt huolehtimaan ympäristöstäsi. Siksi niitä ei voida tarkastella irrallisina toimenpiteinä.

Systeeminen arviointi tarjoaa välineitä näiden ilmiöiden ymmärtämiseen ja kehittämistyön suuntaamiseen eri tasoilla: yksittäisestä oppijasta tai opiskelijasta ja opettajasta koko koulutusjärjestelmään ja koulutuksen

ohjausjärjestelmään saakka. Systeeminen lähestymistapa tarkoittaa kokonaisuuksien hahmottamista, yhteyksien ymmärtämistä ja tulevaisuuteen suuntaavaa otetta. Muutosta ei synny pelkästään yksittäisiä osia tarkastelemalla. Ratkaisevaa on se, mitä tapahtuu osien välillä: suhteissa, vuorovaikutuksessa ja verkostoissa. (Saarilampi 2025; Uusikylä 2021; Vataja 2023.)

Kuvio 2. Systeemisen muutoksen kuusi edellytystä (Kania, Kramer & Senge, 2018)

Systeeminen arviointi auttaa tunnistamaan, millaisia rakenteisiin, toimintatapoihin tai pedagogiikkaan liittyviä uudistuksia tarvitaan, jotta koulutus voi tehokkaasti tukea ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä yhteiskunnan rakentamista. Kuviossa 2 esitetään viitekehys kuudesta systeemiseen muutokseen liittyvästä tekijästä, jotka vaikuttavat erilaisten sosiaalisten ongelmien taustalla. Pysyvien muutosten aikaansaamiseksi on samanaikaisesti kyettävä muuttamaan /vaikuttamaan mallin kolmella tasolla, suorien, osittain suorien ja epäsuorien muutostekijöiden tasoilla.

4 Arviointiasetelma ja arviointikysymykset

4.1 Arviointiasetelma

Arvioinnin perusteena ovat Agenda 2030 toimintaohjelmaan perustuvat Suomen kestävän kehityksen toimikunnan strategiassa esitetyt sivistysosaamiseen ja kestäviin elämäntapoihin liittyvät linjaukset (Luku 2.2). Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten kansallinen ohjausjärjestelmä tukee kestävyysperiaatteiden toteutumista eri koulutusasteilla. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa siitä, millaista kestävyysosaamista koulutustoimijat (opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut) toiminnassaan edistävät. Lisäksi arvioidaan miten systemaattisesti koulutustoimijat niitä edistävät. Lopuksi on tarkoitus tarkastella koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia edistää Kestävän kehityksen toimikunnan strategian mukaisia tavoitteita koulutusjärjestelmässä.

Arviointi perustuu kehittävän arvioinnin periaatteisiin, joihin liittyy kehittävyys, moninäkökulmaisuus ja osallisuus. Systeminen lähestymistapa näkyy tässä arvioinnissa siten, että kestävyysosaamista tarkastellaan koko koulutusjärjestelmän tasolla sekä sen eri toimijoiden välillä tapahtuvan vuorovaikutuksen osalta (Kuvio 3).

Arvioinnin perusteena toimii Suomen toimikunnan strategiassa (luku 2.2). esitetty jäsenyys

- 1 yhteiskunnan arvopohjan muutoksesta kohti ekososiaalista sivistystä ja kestävien elämäntapojen valtavirtaistamiseen
- 2 yhteistyön edistäminen eri koulutusmuotojen ja koulutuksen järjestäjien välillä
- 3 kestävä kehitys tukevan ymmärryksen ja osaamisen vahvistaminen.

Kuvio 3. Kestävyysosaamisen toteutuminen koulutuksessa - arviointiasetelma

4.2. Arviointikysymykset

Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa kestävyysosaamisesta eri koulutusasteilla, ja sen avulla luodaan nykytilan kuvaus koulutuksen kestävyysosaamisen tilasta sekä uudistuskyvystä kohti tavoiteltua päämäärää.

Arviointikysymykset ovat:

- Miten kansallinen ohjausjärjestelmä tukee kestävä kehityksen edistämistä?
- Millaista kestävyysosaamista opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut toiminnassaan edistävät?
- Miten systemaattisesti opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut toiminnassaan edistävät kestävyysosaamista?
- Millaiset ovat kestävä kehityksen toimikunnan strategisten tavoitteiden edistämismahdollisuudet koulutusjärjestelmässä?

Taulukko 2. Arviointikysymykset ja tarkentavat alakysymykset

Arviointikysymys	Tarkentavat alakysymykset	Lähestymistapa/käsitteet	Metodi ja ajankohta
Miten kansallinen ohjausjärjestelmä (ministeriöt, OKM, OPH) tukee kestävän kehityksen edistämistä (ekologinen, sosiaalinen, taloudellinen?)	Miten koulutuksen ohjausjärjestelmässä huomioidaan kestävä kehitys koulutusjärjestelmän ohjauksessa? Millaisin keinoin koulutuksen ohjausjärjestelmä toimeenpanee kestävän kehityksen tavoitteita? Mitkä ovat kestävä kehitystä edistävän muutoksen mahdollistajia ja esteitä ohjausjärjestelmä-, järjestäjä-, koulu-, henkilöstötasoilla?	kehittävä arviointi systemaattisuus transformatiivisuus systeemisyy	fokusryhmähaastattelut (Kevät 2026, huhti-toukokuu-kesäkuu)
Millaista kestävyysosaamista opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut toiminnassaan edistävät?	Mitä kestävyysosaaminen on eri koulutusasteilla? Miten opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut määrittelevät kestävyysosaamisen? Mihin toimijat perustavat kestävyysosaamiseen liittyvät käsityksensä?	konstruktivisuus kehittävä arviointi	toimijakohtainen ryhmäksely (Syksy 2026, loka- marraskuu)
Miten systemaattisesti opetuksen ja koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut toiminnassaan edistävät kestävyysosaamista?	Miten koulutusorganisaatiot suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toiminnassaan kestävyysosaamiseen liittyviä aiheita mm. seuraavissa sisällöissä: - johtaminen, strategia - resurssit - pedagoginen toiminta - henkilöstön osaaminen ja sen kehittäminen - koulutusorganisaatioiden välinen yhteistyö ja vuorovaikutus (kansallinen ja kansainvälinen) - Toimintakulttuuri - osallistaminen (tavoitteena mentaalimallien muutos) Millaisia toimintatapoja ja ratkaisuja koulutusorganisaatiot ovat kehittäneet kestävyysosaamisen edistämiseksi? Miten varmistetaan kestävyysosaamisen kehittyminen koulutusasteilla ja niiden välillä? Mitkä ovat kestävä kehitystä edistävän muutoksen mahdollistajia ja esteitä ohjausjärjestelmä-, järjestäjä-, koulu-, henkilöstötasoilla?	systemaattisuus kehittävä arviointi systeemisyy	
Millaiset ovat kestävän kehityksen strategisten tavoitteiden edistämismahdollisuudet koulutusjärjestelmässä?	Mitkä ovat kestävä kehitystä edistävän muutoksen mahdollistajia ja esteitä ohjausjärjestelmä-, järjestäjä-, koulu-, henkilöstötasoilla? Mitkä ovat koulutusjärjestelmän mahdollisuudet toteuttaa Suomen kestävän kehityksen strategian mukaisia tavoitteita	systeeminen muutos	Aiemmin kerätty aineisto Tulevaisuustyöpaja (Kevät 2027)

5 Arviointiaineistot

Arviointiaineiston hankinnassa käytetään useita tiedonkeruumenetelmiä. Tiedonkeruissa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan edeltävissä vaiheissa saatua arviointitietoa.

Tausta-aineistot

- Kansalliset ohjausdokumentit ja tilastoaineistot

Keskeinen arviointiaineisto

- Fokusryhmähaastattelut verkkotapaamisina
 - kansallinen koulutuksen ohjausjärjestelmätaso (arviointikysymys 1)
- Itsearviointikysely opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä korkeakouluille kestävyysosaamisen tilasta (arviointikysymykset 2 ja 3)
 - kattaa kaikki koulutuksen ja opetuksen järjestäjät ja korkeakoulut
 - ohjeistuksen mukaan muodostettu ryhmä, esim. johto, opettajia ja mahdollisesti oppilaita/opiskelijoita, mikä tukee osallisuutta ja noudattaa kehittävän arvioinnin periaatetta
- Tulevaisuustyöpajat arvioinnin tulosten perusteella (arviointikysymys 4)
 - Alueelliset (etä-)tapaamiset (AVI)
 - Mukaan eri tasoilta toimijoita (OKM, OPH, kestävyyspaneeli/ilmastopaneeli, koulutuksen ja opetuksen järjestäjiä, korkeakouluja, opiskelijajärjestöjä)

6 Hankkeen organisointi ja aikataulu

Karvissa arvioinnista hankkeen toteuttajina toimivat Tarja Frisk, Risto Hietala (projektipäällikkö), Marja-Liisa Saarilampi (31.12.2025 saakka), Hannele Seppälä (31.12.2025 saakka) ja Nikolas Bursiewicz (alkaen 12.1.2026). He vastaavat hankkeen käytännön toteutuksesta toimien tiiviissä yhteistyössä keskenään ja arviointiryhmän kanssa. Hanketiimin tehtävänä on huolehtia hankkeen etenemisestä, aineistojen hankinnasta sekä huolehtia arvioinnin etenemiseen liittyvästä viestimisestä sekä vastata loppuraportin ja tiivistelmäjulkaisun laatimisesta ja toimittamisesta yhdessä arviointiryhmän kanssa.

Arvioinnin toteutuksessa Karvin ulkopuolista asiantuntemusta edustaa kuusihenkinen arviointiryhmä, jonka kokoonpanossa on huomioitu perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulun ja yliopiston edustajat sekä kestävyysosaamisen ja systeemisen lähestymistavan asiantuntijat. Ryhmään kuuluvat seuraavat henkilöt

- Niina Mykrä (Jyväskylä yliopisto)
- Rami Ratvio (Helsingin yliopisto)
- Mona-Anitta Riihimäki (Hämeen ammattikorkeakoulu)
- Jussi Tomberg (Oulun kaupunki, kestävän tulevaisuuden opinvirta, yläkoulu ja 2. aste).
- Tiina Taipale (Sykli, ammatillinen koulutus)
- Petri Uusikylä (systeemisen arvioinnin asiantuntija)

Arviointiryhmän tehtävänä on osallistua hankesuunnitelman kommentointiin, tiedonkeruiden suunnitteluun ja toteutukseen sekä arviointiaineistoihin pohjautuvien johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laatimiseen.

Arvioinnin aikataulu on alustava ja siihen voidaan tehdä muutoksia arvioinnin kuluessa (Taulukko 3).

Taulukko 3. Arvioinnin aikataulu vuosina 2025–2027

Kevät 2025
Arvioinnin suunnittelun käynnistäminen
Kuulemiset: OKM, OPH, VNK, amk-verkosto, Sykli, yliopistojen tutkijoita, kestävyysosaamisen asiantuntijoita
Lähetekeskustelu arviointineuvostossa 16.6.2025
Hankesuunnitelman laatiminen, budjetin laadinta, koulutusaste kohtaisten aiempien selvitysten kokoaminen
Arviointiryhmän jäsenpyynnöt
Syksy 2025
Arviointiryhmän nimeäminen 9/2025
Tiedotus arvioinnista oppilaitoksille ja kouluille, yhteyshenkilöiden nimittäminen, hankkeen kotisivut
1. arviointiryhmän kokous
2. arviointiryhmän kokous
Kevät 2026 Tiedonkeruiden suunnittelu ja kuulemiset
Hankesuunnitelman käsittely Karvin arviointineuvostossa 11.2.2026
Arviointiryhmän kokoukset helmi- ja maaliskuu- ja touko-/kesäkuussa 2026
Fokusryhmähaastattelut (touko-/kesäkuu)
Kyselyiden suunnittelu/laatiminen (alkaen helmikuussa 2026)
Syksy 2026 Tiedonkeruut, analyysit, raportointi
Tiedotus arvioinnista oppilaitoksille ja kouluille, yhteyshenkilöiden nimittäminen (elo-syyskuu)
Kyselyaineiston kerääminen (loka-marraskuu)
Vastausten analysointi (marras-joulukuu)
Raportti ohjausjärjestelmätason haastatteluista
Arviointiryhmien kokoukset 5 ja 6
Kevät 2027
Arviointiryhmän kokous 7 ja 8
Järjestäjätason raportin julkistaminen
Syksy 2027 Kirjoitusvaihe 2 ja julkistus
Arviointiryhmän kokous 9 ja 10
Työpaja ja systeemisyyskartoitusselitysraportti

7 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa

Karvin arviointien tavoitteena on laaja arviointitiedon vaikuttavuus. Vaikuttavuutta edistetään selkeällä ja oikea-aikaisella tiedottamisella sekä arvioinnin hyödynsaajien sitouttamisella arviointiin suunnitteluvaiheesta lähtien. Tämän arvioinnin hyödynsaajia ovat eri koulutusasteita edustavat koulutuksen ja opetuksen järjestäjät, korkeakoulut, koulutuksen ohjausjärjestelmä ja poliittiset päättäjät sekä muut sidosryhmät (Taulukko 4).

Arvioinnin loppuraportti sisältää suomen-, ruotsin- ja englanninkieliset tiivistelmät arvioinnin keskeisistä tuloksista. Tämän lisäksi julkaistaan yhteenvetoraportti koulutusjärjestelmän mahdollisuuksista edistää kestävyysosaamista.

Arviointiraportti julkaistaan Karvin verkkosivuilla ja julkistusseminaarissa, jonka tavoitteena on kehittämistoimien tukeminen. Arvioinnin tulokset viestitään koulutusta tarjoavien yksiköiden, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sidosryhmien tietoon ja käyttöön. Lisäksi arvioinnin tuloksia esitetään erilaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa sekä viestitään niistä eri Karvin sosiaalisen median kanavilla. Arviointiprosessista kerätään palautetta arviointiin osallistuneilta koulutuksen järjestäjiltä ja korkeakouluilta ja arviointiryhmältä.

Taulukko 4. Viestintäsuunnitelma

Arvioinnin vaihe	Kohderyhmä	Viestinnän tavoitteet	Viestintäkanavat ja -muodot	Vastuuhenkilö(t)
1. VALMISTELU		Kuullaan eri sidosryhmiä arvioinnin tavoitteiden, kohderyhmän ja kysymysten asettamisessa. Tiedotetaan sidosryhmiä uutiskirjeissä arvioinnin käynnistymisestä syksyllä 2026. Tehdään Karvin verkkosivuille hankkeen esittely suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.	Karvin verkkosivut	Hankeryhmä
2. SUUNNITTELU	Hankkeen kannalta relevantit sidosryhmät.	Nimetään yhteyshenkilöt, joille tiedotetaan tarkemmin arvioinnin aikataulusta ja tiedonkeruusta.	Hankesuunnitelman julkaiseminen	Hankeryhmä
3. TOTEUTUS	Hankkeen kannalta relevantit sidosryhmät.	Tiedotetaan koulutuksen järjestäjiä tarkemmin tiedonkeruusta yhteyshenkilöiden kautta.	Täydennetään Karvin verkkosivuja ajankohdaisella tiedolla arvioinnin edetessä. Hyödynnetään sosiaalista mediaa eri tavoin.	Projektipäällikkö, hankeryhmä
4. PÄÄTÖS	Keskeisimmät sidosryhmät.	Arvioinnin tuloksia levitetään laajasti sidosryhmille ja päätöksentekijöille.	Julkistamisseminaari Raportti, tiivistelmäraportti, esitykset, blogitekstit. Muut tilaisuudet, joissa tiedon hyödyntäjiä paikalla, sekä mahdolliset kerätyn aineiston jatkoanalyysit, tutkimusartikkelit ja niiden pohjalta tehdyt esitykset.	Projektipäällikkö, hankeryhmä, arviointiryhmä

8 Arviointihankkeen laadunvarmistus ja riskienhallinta

Arviointiryhmä ja Karvin hanketiimi tekevät arviointihankkeen aikana tiivistä yhteistyötä. Keskeistä yhteistyössä on hankkeen sujuva eteneminen, avoin keskustelu, riskien tunnistaminen ja arvioinnin luotettavuuden varmistaminen hankkeen eri vaiheissa.

Karvin hanketiimi on tehnyt hankesuunnitelman laadinnan yhteydessä alustavan riskianalyysin, joka toimii pohjana riskienhallinnalle arvioinnin eri vaiheissa. Riskianalyysiä päivitetään arvioinnin edetessä säännöllisesti. Tunnistettujen kohonneiden riskien vähentämiseksi tarvittavista toimenpiteistä sovitaan riskianalyysin päivittämisen yhteydessä. Päivittämisestä vastaa hanketiimi.

Arviointiryhmän jäsenet ovat aiheen asiantuntijoita. Mahdollinen tunnistettu riski on henkilöiden sairastuminen tai jokin muu inhimillinen tai muu ennakoimaton tapahtuma tai tilanne.

Arviointihankkeessa toteutetaan erilaisia tiedonkeruita. Tiedonkeruuseen käytettävät kyselylomakkeet testataan ennen niiden lähettämistä vastaajille. Arviointihankkeen laadunvarmistusta tarkastellaan säännöllisesti jokaisessa arviointihankkeen vaiheessa. Hankkeen päätyttyä kerätään Karvin palautejärjestelmän mukainen palaute kohteena olevilta toimijoilta ja arviointiryhmän jäseniltä.

9 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa

Arviointiin liittyvä viestintä ja tiedonkeruiden organisointi edellyttävät henkilötietojen käsittelyä. Henkilötiedot ovat henkilöiden nimiä ja sähköpostiosoitteita, joten merkittäviä henkilöihin kohdistuvia tietosuojariskejä ei ole.

Käsiteltäviä tietoja ovat:

- arviointien yhteyshenkilöiden yhteystiedot
- fokusryhmähaastatteluun osallistuvien yhteystiedot
- kehittämisseminaariin osallistuvien yhteystiedot
- päätösseminaariin osallistuvien yhteystiedot
- arviointiryhmien jäsenten palkkionmaksua varten tarvittavat tiedot.

Henkilötietojen käsittely perustuu henkilöiden suostumukseen, jonka he antavat suostuessaan yhteyshenkilöksi tai tilaisuuksiin ilmoittautuessaan. Kyselyiden ja ilmoittautumislomakkeiden yhteydessä vastaajille välitetään tietosuojaseloste. Arviointiryhmän jäsenten henkilötietojen käsittely perustuu heidän kanssaan tehtyyn arvioijasopimukseen. Henkilötietojen käsittely ei aiheuta merkittäviä riskejä henkilöille, joiden tietoja käsitellään. Riskiä pienennetään käyttämällä tarvittaessa turvaviestiä henkilötietojen välittämiseen ja minimoimalla kerättävien henkilötietojen määrä.

Tiedot tallennetaan Valtorin tarjoamalle Karvin verkkolevylle hankkeen toteutuksen ajaksi ja arkistoidaan Opetushallituksen sähköiseen asianhallintajärjestelmään (ASHA). Arkistoinnissa ASHA-järjestelmään noudatetaan Opetushallituksen arkistointiin liittyviä tietosuojakäytäntöjä. Verkkolevyltä tehdään säännöllisesti automaattiset varmuuskopiot.

Lähteenä käytettyä aineistoa

Brundiers, K. ym. (2021). Key competencies in sustainability in higher education—toward an agreed-upon reference framework. *Sustainability Science* 16, 13–29 (2021). <https://doi.org/10.1007/s11625-020-00838-2>

Cabaj, M. & Weaver, L. (2023). *Evaluating Complexity: Propositions for Evaluating Collective Impact*. Tamarack Institute.

Dufva, M. & Rekola, S. (2023). Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan. Sitran selvityksiä 224.

Elo, M.; Hytönen, J. Karkulehti, S. Kortemäki, T. Kotiaho J.S. Puurtinen, M. Salo, M. (2024). *Interdisciplinary perspectives on planetary well-being*. Routledge studies in Sustainable development. New York.

Euroopan komissio (2022). Yhteinen tutkimuskeskus, GreenComp, Kestävää kehitystä koskeva eurooppalainen osaamiskehys, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022

EU:n neuvosto (2022). Neuvoston suositus vihreää siirtymää ja kestäväää kehitystä koskevasta oppimisesta. Jäsenvaltioiden ministerien hyväksymä 16.6.2022. Saatavilla: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9242-2022-INIT/fi/pdf>

Hirsjärvi, I. & Salonen, A. O. (2020). Ekososiaalinen sivistys koulutuksen ja kasvatuksen perustana. *Kasvatus & Aika*, 14(1), 6–20.

Hyytinen, K. (2017). *Supporting Service Innovation via Evaluation: A Future Oriented, Systemic and Multi-actor Approach*. Aalto University publication series, Doctoral Dissertation, 14/2017, VTT.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2020). *Koulutuksen arviointisuunnitelma 2020–2023*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. *Koulutuksen arviointisuunnitelma 2024–2027 | Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)*

KESTO. (2023). *KESTO — Koulutuksen tutkimuslaitos (jyu.fi)*

Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. *Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma*. (2000). Arene. *Kestävä vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu.pdf*

Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. *Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelman väliarviointi*. (2023). Arene. *Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali AMK väliarviointi 2023.pdf*

Kestävä kehityksen ja vastuullisuuden teesit. Unifi. *Kestävä kehityksen ja vastuullisuuden teesit - Unifi*

Knuuttila, K., Parkkola, T. Ylikoski, E. Helenius, H., Sagne-Ollikainen, E., Tyni, S., Matveinen M. (2022). *Kestävä ja vastuullinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminta ammattikorkeakouluissa*. Arene.

Moitus, S. & Kamppi, P. (2020). *Kehittävä arviointi Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. *Tiivistelmät 8*.

Mänttari, M. (2024). Vastuullisuusraportointi Suomen ammattikorkeakouluissa (opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu). Theseus. <https://www.theseus.fi/handle/10024/819622>

Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023). Ammatillisten tutkintojen kehittäminen Työryhmän loppuraportti.

Patton, M.Q. (2020). Blue Marble Evaluation: Premises and Principles. Guilford Press.

Räkköläinen, M. & Saarilampi, M. (2024). Kohti kestävää tulevaisuutta – Blue Marble Evaluation systeemisen muutoksen mahdollistajana. Karvin blogi 4.12.2024. Kohti kestävää tulevaisuutta – Blue Marble Evaluation systeemisen muutoksen mahdollistajana | Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)

Saarilampi, M. (2025). Arviointi, joka katsoo tulevaan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Blogikirjoitus 15.8.2025 Arviointi, joka katsoo tulevaan | Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)

Salonen, A. O. (2010). Kestävän kehityksen haaste ja sivistyksellinen vastaus. *Aikuiskasvatus*, 30(1), 4–15.

Salonen, A. O., & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys – kestävä hyvinvointi tulevaisuuden Suomessa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, 22, 11–31.

Salonen, A.O. & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus* 1/2015.

Schönach, P, Lyytimäki, J., Massa, I. ja Furman, E. (2022). Kestävyyden idean ja politiikan kehittyminen. Teoksessa *Kestävyyden avaimet: Kestävyytieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteisöön*. T. Halonen, K., Korhonen-Kurki, J. Niemelä & J. Pietikäinen (toim.). Helsinki: Gaudeamus.

Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta. (2022). Arene. Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisiksi kompetensseiksi.pdf

Uusikylä, P. (2021). Sukellus systeemiajattelun syvään päätyyn. *Työn tuuli* 1/2021. Vaasan yliopisto.

YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma Kestävä kehitys | Suomen YK-liitto

Valtioneuvosto (2023). Vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeet VISIOS. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023: 31. Vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeet VISIOS (valtioneuvosto.fi)

Vataja, K. (2023). Systeemisen muutoksen arviointi ja vaikuttavuus. Teoksessa *Epävarmuuden aika. Kuinka ymmärtää systeemistä muutosta*. P. Uusikylä & H Jalonen (toim.). Into-kustannus.